

Француске варијације
Жан Жироу и Анри де Монтерлан

Француски narod je danas obiliskimi plodan u romaniservicima, a ovi onet u romanima; ti romani, do sadržani i tehnici, sve su isto prirodni i izvještano mogu smatrat i napisati daroviti i svega sveta inteligentniji Francuži. ~~Francuži je bio u francuskom romanu i domaću francusku sam osam romanu i romanu. U vreme rata i posle rata i nakon je francuži na velikom naru vodim i kopnom obiliskimi no ikada na je i roman francuski obiliskimi probleme sa istorijskim, i sa od verovatnih i neverovatnih francuži do Ananita i Kineza, i do Nemaca, i do avaturna na Balkanu. Ima romana od samih životnih. Koliko novih obiliskimi i nedostacima sada ponada tako ispravni francuži i još nekakvi i drugi narodi.~~

Veliki broj pisaca izlazi i kad se uzmu na oko samo najistaknutiji francuski romaniservici. Tu je Francois Moriak, sa svojom pravom neobično vešto kombinovanom, ~~kanonizovanom~~ bezmalo da kažemo vešto doziranom u smislu psihologije, katolicizma, čovečanstva i francuštine. Moriak je brzo osvojio svet i ušao u francusku akademiju, kao retko ko, bez ličnih napora i bez akademijinih otpora. Tu je Andre Morea, neobično versatilni i gladak pisac koji radi na velikoj skali romana, od egzotičnih franco-engleskih tema do sasvim pitomih domaćih istorija o porodici i sreći u životu francuža. Tu je francuski Rus Dora Diamel, sa svojim nekaako svete borbe i lepote, sa poezijom pravde i milosti. Tu je Eml Romer, koji reči da u seriji knjiga od deset pa i dvadeset romana izvrne naopako ceo Pariz, u smislu politike, ekonomije, istorije, umetnosti. Tu je Andre Hind, sa krajnje ostrim društvenim kritikama, sa svojim čistim umom i zato vrlo praktičnim moralom. Tu je Jean Biono, koji sirovu čoveku, životinji i zemlji posvećuje poeziju kakvu su nekad pisci posvećivali zvezdama. Tu je Andre Malro, koji je telom i duhom okupao daleki istok, koji hoće da nađe grad kraljice od sebe, koji je dobio nagradu i slavu za roman iz sredine pobunjenih Kineza. Tu je Jean Jirodu, ne Spovanih poslova, sa smelosti i ventinama, sa stilom i finisama koje su ~~odmahovani~~ izražene u kući na Keju Orsejskom, koji za junake svojih romana uzima travestirane ministre, Posenkarea i Briana, ali, na suprotnom kraju, uzima za junaka jednog Omirova mornara o kome se zna samo toliko da se u spavaću skratio

што mu по даровитој крви и души витла, ~~кад би се свјета која једна~~
~~свјетлост~~, кад је много ~~светла~~ ^{блеска и свјетлости} ~~светла~~ је ~~тако~~ ^{тако} ~~арст~~ ^{арст} ~~проклетства~~. Монтерлан ~~не~~ ^{може} може,
 али, ~~сваки~~ ^{сваки} ~~немирна~~ и скоро несрећан ^{иде даље} иде даље. У збирци његових поема Јон је
дан тренутак среће, нема много среће. Сем од стварања, од поезије јединствене
 не која је дубока и свежа као бунар у пустињи, или блистава као ~~кардинал~~
 они ретки канделабри по мрачним рудницама. Амо сад обрнемо сравањене: Хиро-
 ду, сравањен са Монтерланом, испада дух ^{песнички} ~~тако~~. Он воли појам и реч који стварима
 дају допадајућу цену, а човеку забаву. Његова чувена кронџа није никада плод
 нерасположења, ~~тако~~ само плод духа и уметности. А духовитости је у њему ко-
 лико фина светлוצава песка на жаду. Хироду је ^{рећи са} ~~из~~ ^{из} ~~Својих~~ ^{Својих} ~~послова~~. Има наочари
 и знаат нос који ^{тако} ~~тражити~~ и знати, и има гдно искуство свога министарства где
 су људи, ~~домаћи~~ ^{и страни} и страни, често на мукама, ~~тако~~ ^{и својим} ~~тако~~
~~тако~~ тако вештину да говори сто језика намо стално говори француски. Један од
 поступака Хиродуа у писању састоји се у томе да простом и јасном појму метне
 неко туђе име. Свој роман Ворба с вјетром почиње он најпростијом и најкадаш-
 ном чињеницом француског ~~романа~~ ^{романа} ~~да је~~ ^{да је} ~~љубавнику~~ ^{љубавника} ~~љубавница~~
 додијала. Хироду ^{тако} ~~каже~~: сирота Ана, нашла се одједаред на невољи поред чедна
 човека. На таквој псеудо-~~ноти~~ ^{ноти} ~~Хироду~~ ^{Хироду} ~~да изради~~ ^{да изради} ~~целу главу романа~~, и да
 неку јадну страну живота ~~тако~~ ^{тако} ~~јадна~~.

И Хироду и Монтерлан воле да за главног ју-
 нака своје књиге узму себе. Названо на врло различите начине. Монтерлан је доск-
~~а~~ пута казао, усталом и доказао, да је његов главни позив ~~поезија~~ ^{поезија},
 дакле субјективност. После неких десетак књига, међу којима има збирка песама,
 и има прозних дела у којима је све и сва поезија, и има два романа, дошао је
 роман Стари момци, који је прва чисто објективна литература Монтерланова. Хи-
 роду није песник. Он је од првога маха писао објективни роман. ~~Писао је~~ ^{Писао је} ~~затим~~
 и драме. Али, усталом ^и ~~код~~ ^{код} ~~Монтерлана~~ ^{Монтерлана} ~~личности~~ ^{личности} ~~далеко~~ ^{далеко} ~~сиромашније~~
 да није у њима, и на њима једно богатство црта и шара које су чисте самоопсер-
 вације два велика француска психолога и писца који се зову Монтерлан и Хироду.
 То су таква богатства и искуства о свему човечком и светском, да он се, као код
 Шекспира, од тога теста могли месити људи, жене, деца, па чак и животиње и биљке.
 Јер је тесто, тако зна Монтерлан, једно. Неку психолошку црту човека документу-
 је Монтерлан гусеницом, коју он разуме, и тим путем ~~и~~ ^и ~~онда~~ ^{онда} ~~изводи~~ ^{изводи} ~~закључак~~
 чак над човеком и животињама: да су најинтелигентнији примери бића ~~бића~~ ^{бића} ~~они~~

koji su najviše zli.

Стари момци од Монтерлана и Ворба с анђелом од Жиро-
дуа романи су тако рећи без дијалога. Али су зато сјајни романи монолога.
Говори, да те видим, рекао је грчки филозоф. Монтерлан ^у Жироду дакле говори,
и виде се, и не може човек да их се нагледа. Пуно је у тим романима личних
знања, сећања, доказа, анегдота, епиграма. Монтерлан да би влада остао што ви-
ше сам, занемари постепено у роману све личности до једне, своју најмлађег
старог нежељу Деона. У њему ће усредсредити све од уметничке архитектуре, и од
својих опсервација, симпатија и антипатија, да начини једну величанствену ру-
кину ^{портрета} племића. Монтерлан допушта Деону ~~да~~ ^{више} ако не да много говори, а оно да
мисли; невоља је што Деон ~~не може~~ не уме ^{богата} колико да мисли. А колико
и уме, Монтерлан га прекида лично својим упадицама, ~~са~~ са наглашеним замени-
цама ми и ја. Утолико више што је онај танани живац којим је Деон још јунак,
живац и Монтерланов; понос. На тој жици Монтерлан субјективно, дијаво свира.
Не подбаја бадава Монтерлана у репортажи и критици да је Господин - он сам.
Жироду, дипломат, гинкије и мало директно је он сам. Он пушта своје личности
да сав подоста мисле, па и да мало дијалогину. Пусти чак и Бога у разговор. ~~Али~~
најзад, долази његов Жиродуов декрет. И увек се нађе човек, или жена, која га
прима, и прима са "амин, тако нека буде". ~~За~~ Влада зато да би Бог помислио да
то њему иде. Жироду се у себи скатио насмејао, како је Бог ~~сам~~ наиван.

Жироду се доста давно прочуо по роману Сигфрид
и Димузен, у којем је, за оно време, са много смелости превртао проблем немтства
и француства. Затим му је донео славу роман Бела, у којем је Р. Поенкаре утис-
нут у једну личност. Следиле су затим романи и драме од којих ништа није пре-
шло без великог задовољства и одобравања у публици и критици. Проза Жиро-
дуа пуна је бравуре и бриљантности интелигенције и духовитости, у форми и у
садржини. форма његова, то је један прозни мозаик, при чему живот јунака, наравно
остаје његова функција, али је у једно стаљан предмет неочекивано духовитих ~~ре-~~
рефлексја и проија писца. Има много густих страница текста где ништа не ~~ра-~~
расте и не збија се, само се безбројем писмених интерпретација продубљује и
налеидоскопира неки лик или неки детаљ живота. Духовитост Жиродуа иде од фи-
лософског епиграма до ковинарске заједливости. Досетка његова је, редом, досет-
ка Паризанина, дипломате, ратника, репартера. Жироду репортер је измислио јед-
ној дојкињи да ~~у њој~~ ^{и измислио је га} има радума у млеку. ~~Она~~ ^и срца болесни претседник вла-
де има у синиопшама да откажује конвенцију. Млади дама ~~и~~ ^и ~~где~~ ^и ~~коју~~ ^и животу

све ~~исти~~ ток. Монтерпан дакле пораз човека прима, али идеал чува. Признаје
праву и одвратну стварност, али не допушта пораз достојанства, аристократства.
Понос човека је херојска његова страст, онда кад га већ сасвим загули меха-
низам животног процеса.

Жироду је река која мења ток. Има и он обалу
спаса ~~за~~ за своје јунаке, али ~~кој~~ се не иде кроз најскупље идеале, кроз много
свечане жалости, него кроз вечне средње истине, кроз мудрост увиђања и хронике.
Једнога истој дана се са једном љубавницом раскида, а друга се налази. И та
друга није ма која. Жироду је оптимист. То је лепа и пребогата ~~госпођа~~ на Јуж-
ној Америци. ~~Њен~~ муж се у роману уопште не помиње, али се њена земља велича као
крај у којем се срећа воли и негује, у којем жене нарочито нити хоће нити ~~уми~~
умеју бити несрећне. Тако ~~дире~~ се борба те жене са извесним скрипудима висо-
ког реда, како Жироду у роману каже: борба малене са анђелом, савршито благопо-
лучно по Малену, а не по анђела. Уступиле анђелске силе, јер нико на земљи ~~није~~
није савршен. А у борбу и несрећу (на Жироду) заплести малену разрадом једне
врло фине онсервације. ~~Нап~~ најсрећнији љубавници имају потребу да ~~се~~
не буду са вољеним бићем, да остану сами: ~~и~~ ^{он јесте,} ~~ма~~ ^{они} могу живо да за-
мисле крај себе и тако читав дан да ходају или седе, свога љубавника односно
љубавницу, и то да их замишљају и осећају далеко савршенијима не што јесу. Хо-
ће да каже Жироду: да човек врло радо ставља понос од среће на место саме сре-
ће, ~~и~~ да је од тога срећнији. ^{савршен} Која дубока истина: страх од среће којатек што
се није испунио, ^{и онда одбацила мисао је,} ~~отекла~~ ^{запла} замишља, ~~Али~~ сад долази заплет. Кроз ~~процес~~ ^{процес} за-
мишљања може једна или друга страна заљубљених одједаред ~~да се~~ ^{да се}
доћи до двојног замључка: ~~она~~ друга страна је ~~савршена~~ ^{савршена}, али јесам утолико
недостојнији оне друге стране, јер ја нисам савршен. То се десило Малени, по-
што се оно прво — констатација да је партнер много савршен — десило и ~~кој~~
и Јану. ~~Дак~~ је Жироду. Он говори у роману час као Јан час као Жироду. А ствар-
но ~~се~~ ^{је} десило ово: једнога дана, када су и Јан и Малена, свако за себе, ходали
по Паризу као месечари савршено срећни ^(од савршености друге стране), имали су несрећу да се сретну ~~на~~
једном мосту на Сени. ~~Последице~~ од те катастрофе: кад сасвим неочекивано упад-
не живо и несавршено биће у ~~савршеном~~ ^{сап} савршеном бићу — извео је Жироду
са великом маестријом. То је права тема за његов дух и његову ~~духовитост~~ ^{духовитост}:
спасавати несавршено, јер је то живот; а баталити савршено док оно живи.

Зак ће последице паметно ускладити; али Малена ће

дух народа француског. Онај непрекидни мозаик од обрта мисли, она тако да
 кажемо, наркотична диалектика о детаљу свакога детаља, ^{до} је чаробна, јед-
 ног право француза, који има страст позитивних закључака и страст благотвор-
 не ироније. Никоја филозофија не може тако објаснити ствар, нити показати
 пролазност и изгледа и вредности свих ствари, ^{као да није} као иронија. Онај свечани ми-
 нут ћутања у част мртвом Бросару-Ври^{ану}, каже нам Жироду да је захватио
 цео Париз "чак до подземне железнице и до фабрика; људи су умртвили гласове
 и престали се кретати, да би том тренутку дали једини украс и једину ноћесу
 коју људство може дати: своје отсуство."

Што је Монтерлан приказује као терет човеков, Жироду ~~је~~
 приказује просто као функције човекове.

Монтерлан